

Warszawa, dnia 28 marca 2010 r.

RPO-610220-VII-1106.4/7020/09/PK

Informacja
o czynnościach przeprowadzonych z upoważnienia
Rzecznika Praw Obywatelskich w Salezjańskim Młodzieżowym Ośrodku
Wychowawczym w Trzcincu
(wyciąg).

1. Wprowadzenie.

Działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich w dniu 11 marca 2010 r. do Salezjańskiego Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego im. św. Jana Bosko w Trzcincu (dalej MOW, Ośrodek) udali się pracownicy Zespołu Karnego Wykonawczego.

Wykonując zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji, przedstawiciele Rzecznika sprawdzili na miejscu stan realizacji zaleceń wydanych przez pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich, w wyniku wizytacji Ośrodka przeprowadzonej w dniach 3 – 4 marca 2009 r.

W dniu 11 marca 2010 r. dokonano następujących czynności:

- wysłuchano informacji dotyczących realizacji wspomnianych zaleceń, udzielonych przez Dyrektora placówki;
- obejrzano teren placówki oraz pomieszczenia we wszystkich budynkach wchodzących w skład Ośrodka: sypialnie wychowanków, świetlice, jadalnie, pralnię, suszarnię, pomieszczenia grupy readaptacyjnej, warsztaty szkolne oraz sanitariaty;

- przeprowadzono rozmowy na podstawie kwestionariusza w cztery osoby z 10 dobranymi losowo wychowankami;
- podczas oglądu internatu w Trzcińcu, przeprowadzono rozmowy grupowe z wychowankami z grupy I, II oraz III;
- odebrano 4 oficjalne skargi nieletnich na niewłaściwe traktowanie przez jednego z pracowników Ośrodka.

Dokonane w ten sposób ustalenia pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich przekazali Dyrektorowi Ośrodka oraz wysłuchali Jego uwag i wyjaśnień.

2. Charakterystyka Ośrodka.

Ośrodek jest niepubliczną placówką resocjalizacyjno – wychowawczą, przeznaczoną dla młodzieży niedostosowanej społecznie – chłopców, wobec których sąd rodzinny zastosował środek wychowawczy w postaci umieszczenia w młodzieżowym ośrodku wychowawczym. Placówka prowadzona jest od początku jego istnienia tj. od 1991 roku przez Księża Salezjanów. Działalność opiekuńczo - wychowawcza, resocjalizacyjna i dydaktyczna w Ośrodku oparta jest o zasady pedagogiki katolickiej. Założenia wychowawcze, dotyczące zasad życia wspólnotowego, są realizowane według wzorów zawartych w „Systemie Prewencyjnym” św. Jana Bosko.

Na terenie Ośrodka funkcjonują 2 internaty, z których jeden mieści się w zabytkowym Pałacu w Trzcińcu, drugi zaś w niewielkiej odległości od niego – w miejscowości Broczyno. W tej części Ośrodka, zlokalizowano również gimnazjum. Na parterze budynku szkolnego mieści się biuro kierownictwa Ośrodka. W bieżącym roku szkolnym, nauka w gimnazjum odbywa się w trzech klasach. Z dniem 1 września 2010 r. Ośrodek uruchomi pierwszą klasę Zasadniczej Szkoły Zawodowej, oferującą kształcenie w zawodzie stolarza. Łączna pojemność internatów w Trzcińcu oraz w Broczynie wynosi 77 miejsc. Wraz z uruchomieniem kształcenia zawodowego w placówce, wzrośnie ona do 80 miejsc.

W Ośrodku funkcjonuje 7 grup wychowawczych. W dniu 11 marca 2010 r. stan osobowy czterech z nich wynosił 12 wychowanków. W grupach II oraz IV przebywało po 13 chłopców. Nieletni z grup I – III (klasy – Ib, IIb i IIIb) mieszkają w Pałacu, pozostali z grup IV – VI (klasy Ia, IIa i IIIa) zakwaterowani zostali w internacie znajdującym się w miejscowości Broczyno. W skład grupy VII wchodzi wychowankowie, którzy kontynuują naukę w szkole zawodowej poza Ośrodkiem oraz przebywający w grupie readaptacyjnej. W dniu 11 marca w grupie readaptacyjnej przebywało 7 chłopców. Dwóch wychowanków kontynuowało zaś naukę w szkole zawodowej poza Ośrodkiem (Czaplinek, Szczecin).

3. Stan realizacji zaleceń wydanych w wyniku wizytacji Ośrodka, przeprowadzonej w dniach 3 – 4 marca 2009 r.

Zgłoszone wówczas uwagi dotyczyły:

1. używania przemocy przez niektórych członków kadry pedagogicznej Ośrodka wobec wychowanków;
2. stosowania kar, których nie przewidują przepisy regulujące życie w Ośrodku;
3. konieczności wzmocnienia nadzoru wychowawczego nad nieletnimi w Ośrodku;
4. konieczności poddania badaniom lekarskim nieletniego, wobec którego zastosowano siłę fizyczną;
5. wyeliminowania sprzeczności pomiędzy postanowieniem Statutu Ośrodka dotyczącym poszanowania przekonań religijnych wychowanka, a praktyką polegającą na obowiązkowym uczestnictwie w nabożeństwach i mszach św.;
6. wyeliminowania z Regulaminu Grupy Readaptacyjnej nagrody w postaci czytania lektur szkolnych przez wychowanków w niej przebywających;
7. konieczności nowelizacji Statutu Salezjańskiego Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Trzciancu;
8. konieczności przeprowadzenia remontu części sypialni i sanitariatów zlokalizowanych w pałacowym internacie oraz wyposażenie jego dziedzińca w kosze na śmieci.

Ad.1. W celu weryfikacji realizacji tego zalecenia, przeprowadzono rozmowy na podstawie kwestionariusza w cztery osoby z 10 losowo dobranymi wychowankami. Czterej rozmówcy, pytani o traktowanie przez pracowników Ośrodka, wskazali na jednego z nich jako osobę używającą wobec nieletnich przemocy fizycznej oraz zwrotów uznanych powszechnie za obraźliwe.

Podczas oglądu sypialni internatu Ośrodka znajdującego się w Trzcíńcu, wychowankowie przebywający w pokojach zasygnalizowali przedstawicielom Rzecznika Praw Obywatelskich niewłaściwe traktowanie przez pracownika placówki, na którego skarżyli się także ankietowani, polegające na stosowaniu wobec nich przemocy fizycznej oraz poniżaniu werbalnym. Wychowankowie, którzy podnosili wspomniane zarzuty twierdzili, iż zgłaszali je bezpośrednio Dyrektorowi placówki, lecz zbagatelizował on ów fakt. Obecny w trakcie oglądu sypialni Dyrektor Ośrodka zaprzeczył, jakoby wychowankowie informowali go o bezprawnym postępowaniu jego podwładnego. Z uwagi na charakter zarzutów, przedstawiciele Rzecznika zorganizowali spotkania z wychowankami 3 grup wychowawczych przebywających w internacie, w celu ustalenia kręgu osób pokrzywdzonych działaniami pracownika MOW. Podczas spotkań z wychowankami, większość chłopców potwierdziła zarzuty niewłaściwego zachowania pracownika, lecz tylko czterech z nich zdecydowało się na złożenie oficjalnej skargi w tym przedmiocie. Pozostali nie chcieli skorzystać z takiej możliwości, obawiając się ewentualnej zemsty ze strony pracownika. Część wychowanków, którzy wypowiedali się podczas spotkań w grupach, potwierdziła zgłoszone zarzuty nie dostrzegając jednakże w postępowaniu pracownika niczego złego. Przyznali, iż byli świadkami zarówno stosowania przemocy fizycznej jak i publicznego obrażania wychowanków, lecz nie mieli świadomości, iż takie zachowanie pracownika jest niedopuszczalne.

Zarzuty sformułowane przez czterech wychowanków w oficjalnych skargach dotyczyły słownego poniżania nieletnich oraz ich rodzin, czynionego przez pracownika w sposób publiczny np. podczas spotkań w jadalni lub dokonywania przeszukań pokojów wychowanków. Trzech chłopców podało ponadto, iż zostali uderzeni przez wspomnianego pracownika Ośrodka. Odebrane od nieletnich skargi

potraktowane zostały jako zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa i przekazane do Prokuratury Rejonowej w Drawsku Pomorskim.

Ad.2. Z informacji przekazanych w tej kwestii przez ankietowanych wychowanków wynika, że w Ośrodku stosowane są jedynie kary określone w obowiązujących przepisach regulujących życie w placówce tj. w Statucie oraz w Regulaminie Salezjańskiego Ośrodka Wychowawczego w Trzcińcu.

Ad.3. Od czasu ostatniej wizyty przedstawicieli Rzecznika Praw Obywatelskich w placówce, obsada kadry pedagogicznej Ośrodka uległa wzmocnieniu. Godnym podkreślenia jest fakt pozyskania przez Ośrodek drugiego psychologa oraz zwiększenia liczby wychowawców. Obecnie, w jednej grupie wychowawczej opiekę nad nieletnimi sprawuje trzech wychowawców (wychowawca prowadzący oraz dwóch wychowawców wspierających). W dwóch grupach, dodatkowe wsparcie wychowawcze stanowią pomocnicy wychowawców. Od 1 marca 2010 r., zatrudniony został także instruktor zajęć pozalekcyjnych. Poza wskazanymi zmianami w obsadzie pedagogicznej, placówka zatrudnia w dalszym ciągu socjoterapeutkę, pedagoga szkolnego oraz pracownika socjalnego. W czasie wizytacji, w Ośrodku odbywało praktykę studencką dwóch kleryków – studentów II roku teologii.

Wzmocnieniu uległa również obsada pielęgniarska. Obecnie, na potrzeby związane z opieką medyczną nieletnich w Ośrodku zatrudnione są 3 pielęgniarki, z których jedna – pracująca jednocześnie w Szpitalu Wojskowym w Wałczu, wzywana jest w razie potrzeby, druga zaś pełni jednocześnie funkcję pedagoga szkolnego. Trzecia z pielęgniarek pozyskana została na mocy umowy podpisanej przez Ośrodek z NFZ, zgodnie z którą odpowiedzialna jest za wykonywania badań przesiewowych nieletnich z placówki.

Ogląd całego Ośrodka (szkoły, internatów oraz warsztatów) poczyniony przez przedstawicieli Rzecznika Praw Obywatelskich pozwala na stwierdzenie wzmocnienia nadzoru pedagogicznego nad wychowankami Salezjańskiego Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Trzcińcu. Wychowawcy byli obecni

podczas przeprowadzanego oglądu, udzielając jednocześnie odpowiedzi na zadawane przez przedstawicieli Rzecznika pytania.

Ad. 4. Analiza notatek z zastosowania wobec nieletnich środka przymusu bezpośredniego w postaci użycia siły fizycznej wykazała, iż po jego zastosowaniu nieletni są każdorazowo badani przez lekarza. W jednej z opinii lekarskich wystawianych w związku z zastosowaniem siły fizycznej, brak było określenia stanu zdrowia wychowanka po zastosowaniu środka przymusu bezpośredniego.

Ad. 5, 6, 7. Informacje dotyczące uczestnictwa wychowanków Ośrodka w nabożeństwach i mszach św., odebrane od nieletnich wylosowanych do rozmów z przedstawicielami Rzecznika Praw Obywatelskich, nie dają podstaw do kwestionowania dobrowolności udziału w tego rodzaju praktykach religijnych, zagwarantowanej *nota bene* w § 24 ust. 5 Statutu Ośrodka.

Zasady działania oraz organizację Ośrodka reguluje Statut Salezjańskiego Ośrodka Wychowawczego w Trzcińcu z dnia 4 kwietnia 2009 r. Zostało zrealizowane zalecenie sformułowane po ostatniej wizytacji placówki przez przedstawicieli Rzecznika Praw Obywatelskich, stwierdzające konieczność nowelizacji wersji Statutu pochodzącej wówczas z 2004 r. Jak wynika z informacji przekazanych w tej kwestii przez Dyrektora placówki, treść Statutu jest na bieżąco konfrontowana z aktualnymi regulacjami prawnymi oraz dostosowywana do nich w razie potrzeby. Analiza treści obecnie obowiązującego Statutu wykazała jednakże niezgodność § 4 określającego liczebność grupy wychowawczej z obowiązującymi w tej mierze przepisami prawa. Zgodnie z regulacją zawartą w Statucie, liczebność takiej grupy określono w granicach od 8 do 14 wychowanków, podczas gdy § 20 ust. 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 marca 2005 r. w sprawie rodzaju i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach (Dz. U. Nr 52, poz. 467) przewiduje, iż grupa wychowawcza może liczyć od 8 do 12 wychowanków.

Treść Regulaminu Grupy Readaptacyjnej budzi w dalszym ciągu wątpliwości w części dotyczącej swoistego rodzaju nagrody za dobre zachowanie w trakcie pobytu nieletniego w tej grupie, którą stanowi możliwość czytania lektur szkolnych. Ujęcie czytania lektur szkolnych jako jednej z nagród wydaje się być nieuzasadnione z punktu widzenia konieczności zapewnienia przez Ośrodek właściwej edukacji szkolnej, na którą składa się m.in. znajomość obowiązujących lektur. Analizowany zapis budzi także zastrzeżenia w konfrontacji z planem lekcji odbywających się w grupie readaptacyjnej, zgodnie z którym wśród codziennych zajęć lekcyjnych przewidziane są zajęcia z czytania lektur.

Ad. 8. Ogląd pomieszczeń wchodzących w skład internatu mieszczącego się w zabytkowym Pałacu w Trzcińcu, pozwala na stwierdzenie pełnej realizacji zalecenia dotyczącego potrzeby przeprowadzenia prac remontowych w tym obiekcie. W związku z zaobserwowanymi podczas oglądu sypialni wychowanków w internacie w Broczynie, stwierdzono korzystanie przez nich z lampek własnej produkcji służących do dodatkowego oświetlenia pokoi. W świetlicach tego internatu brak było osłon lamp jarzeniowych, a w kabinach prysznicowych w grupie readaptacyjnej - mat antypoślizgowych.

4. Wnioski

Czynności przeprowadzone przez pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich pozwalają uznać, iż pomimo wypełnienia większości zaleceń sformułowanych przez pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich po wizytacji Ośrodka w dniach 3 – 4 marca 2009 r., w dalszym ciągu nie udało się wyeliminować przejawów złego traktowania nieletnich.

Poważne zaniepokojenie wizytujących wzbudził charakter zarzutów zgłoszonych przez wychowanków w skargach na jednego z pracowników Ośrodka oraz emocje nieletnich, które towarzyszyły rozmowom z przedstawicielami Rzecznika. Wskazują one dobitnie na długotrwałe pozostawanie wychowanków z internatu w Trzcińcu pod presją pracownika, a co za tym idzie uzasadniają stwierdzenie naruszenia ich praw. Przekazane podczas tych rozmów opisy

zachowania pracownika Ośrodka wskazują niestety, iż Dyrektor Ośrodka nie potraktował w sposób właściwy zarzutów dotyczących złego traktowania wychowanków, które odebrali przedstawiciele Rzecznika podczas poprzedniej wizyty w Ośrodku. Sformułowany w tym przedmiocie postulat jest więc nadal aktualny. Za pożądane uznać również należy organizowanie grupowych spotkań z wychowankami, podczas których mogliby się swobodnie wypowiedzieć na temat traktowania przez kadrę placówki.

Istnieje też w dalszym ciągu konieczność wyeliminowania z katalogu nagród obowiązujących w grupie readaptacyjnej, nagrody w postaci czytania lektur szkolnych. Postulować też należy dbałość o dostosowanie ubioru nieletnich do aktualnej pory roku. W opinii wizytujących, zaobserwowany podczas oglądu grupy strój wychowanków (krótkie spodenki, koszulki z krótkim rękawem), był zbyt lekki jak na okres zimowy. W związku z przechowywaniem odzieży wszystkich nieletnich z grupy w jednej szafie, za konieczne uznać także należy wyodrębnienie półek dla każdego z wychowanków.

Należy dostosować brzmienie § 4 Statutu Ośrodka określającego liczebność grupy wychowawczej do obowiązującej w tej mierze regulacji zawartej w § 20 ust. 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 marca 2005 r. w sprawie rodzaju i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach.

Proponuje się wyposażenie sypialni wychowanków w lampki nocne. Należy też uzupełnić brakujące osłony jarzeniówek w świetlicach internatu w Broczynie oraz wyposażyć kabiny prysznicowe w grupie readaptacyjnej w maty antypoślizgowe.

W odpowiedzi z dnia 11 maja 2010 r. Dyrektor Ośrodka nie podzielił poglądu przedstawicieli Rzecznika Praw Obywatelskich, jakoby w podległym mu Ośrodku, od czasu jego poprzedniej wizytacji, nie udało się wyeliminować przejawów złego traktowania nieletnich przez kadrę wychowawczą. Uznanie tego spostrzeżenia za prawdziwe uzależnił od rozstrzygnięcia prokuratury, do której

Rzecznik Praw Obywatelskich skierował skargi odebrane od wychowanków jako zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstw przez jednego z wychowawców. Podzielając jednakże stanowisko zachodniopomorskiego kuratora oświaty, Dyrektor Ośrodka zdecydował się zawiesić pełnienie obowiązków wychowawcy przez pracownika, wskazanego w skargach wychowanków. Dyrektor dodał, iż zorganizował cykl apeli dla wychowanków mających na celu lepsze uświadomienie przysługujących im praw. Jako cenną wskazówkę płynącą z rekontroli placówki przez przedstawicieli Rzecznika Praw Obywatelskich uznał przeprowadzanie rozmów grupowych z wychowankami, w trakcie których wykazują większą otwartość. Z treści odpowiedzi Dyrektora MOW wynika ponadto, iż planowany jest zakup jednolitych strojów dla wychowanków grupy readaptacyjnej (np. dresów), mat antypoślizgowych do kabin prysznicowych oraz lampek nocnych do sypialni wychowanków. Na potrzeby chłopców przebywających w grupie readaptacyjnej wykonane zostały w warsztatach Ośrodka odrębne szafki.